

⁶ Военный энциклопедический словарь. – М.: Эксмо, 2007. – С. 1024.

⁷ Калашніков В. С. Словник української мови: Понад 12500 статей (близько 40000 слів). 2-ге вид. випр. і доп. – Х.: Прапор, 2006. – С. 992.

⁸ Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.vu.mil.gov.ua/index.php?part=article&id=1189>

⁹ Електронний ресурс. – Режим доступу: http://agentura.com.ua/ukr/sector_secur.html

¹⁰ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України»: Указ Президента України від 8 червня 2012 року № 389/2012.

Резюме

Поляков С. Ю. Особливості статусу та місце Збройних Сил України у структурі сектора оборони держави.

У статті визначено місце Збройних Сил України у структурі сектора безпеки та оборони. Обґрунтовано необхідність ухвалення Закону України «Про Сектор безпеки і оборони України та демократичний цивільний контроль над ним». Проаналізовано і співвіднесено поняття «воєнна організація держави» та «сектор безпеки та оборони».

Ключові слова: Збройні Сили України, Сектор безпеки та оборони, воєнна організація держави, воєнна доктрина, пропозиції до законодавства України.

Резюме

Поляков С. Ю. Особенности статуса и место Вооруженных Сил Украины в структуре сектора обороны государства.

В статье определено место Вооруженных Сил Украины в структуре Сектора безопасности и обороны. Обоснована необходимость принятия Закона Украины «О Секторе безопасности и обороны Украины и демократический гражданский контроль над ним». Проанализированы понятия «военная организация государства» и «сектор безопасности и обороны».

Ключевые слова: Вооруженные Силы Украины, сектор безопасности и обороны, военная организация государства, военная доктрина, предложения к законодательству Украины.

Summary

Polyakov S. Peculiarities of the status and the place of the Armed Forces of Ukraine in the structure of the defence sector of the state.

This article defines the place of armed forces of Ukraine within the security and defence sector. The necessity of adoption of the law of Ukraine on “The security and defense of Ukraine and democratic civil control over it”. Analysis of “military organization of the State” and “the security and Defence Sector”.

Key words: Armed Forces of Ukraine, the security and defence sector, the military organizations of the State, military doctrine, offers to the legislation of Ukraine

Отримано 16.09.2013

УДК 342.92:340.132

С. І. САЄНКО

Сергій Іванович Саєнко, кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника кафедри Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка

ПРИНЦИПИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Досить часто запорукою чіткої та правильної реалізації норм адміністративного права, а також прийняття законних і обґрунтованих рішень суб'єктами адміністративно-правових відносин є належне тлумачення таких норм. У свою чергу, діяльність із тлумачення норм адміністративного права не можна уявити без належним чином розробленого теоретичного підґрунтя. Але, незважаючи на те, що категорія «тлумачення», як фундаментальна філософсько-юридична категорія, здавна привертає до себе увагу дослідників і має певне теоретичне висвітлення в юридичній і філософській літературі, усе ж таки крапку в дослідженні її сутності та змісту поки що ставити зарано, оскільки свої міркування з приводу неї ще не висловили вчені-адміністративісти.

Слід зазначити, що дослідження проблем адміністративно-правової нормоінтерпретації особливої гостроти й актуальності набуло саме зараз завдяки тому, що у зв'язку з реформаційними змінами в суспільстві й державі почали переглядатися фундаментальні положення української адміністративно-правової науки. Істотні зміни, що відбулися в політичному й суспільному житті, спрямовані на формування громадянського суспільства та правової держави, основоположними принципами якої є пріоритетність прав і свобод людини (ст. 3 Конституції України), поділ влади (ст. 6 Конституції України), верховенство права (ст. 8 Конституції

Україні), внесли свої корективи в усвідомлення необхідності переосмислення застарілих підходів до механізму адміністративно-правового нормореалізаційного процесу, складовою частиною якого є тлумачення норм адміністративного права.

Активізацію інтересу до проблем тлумачення норм адміністративного права зумовлює також і стрімке зростання масиву адміністративного законодавства України, трансформація суб'єктного складу адміністративно-правової нормотлумачної діяльності, суттєві зміни в загальнотеоретичних уявленнях учених-адміністративістів. Представникам української адміністративно-правової науки ще не вдалося належним чином озброїти нормореалізаційну практику чіткими правилами, за допомогою яких можна було б без особливих зусиль з'ясувати сутність і зміст норм адміністративного права. Отже, сучасна адміністративно-правова наука поки що не готова з упевненістю заявити про свій остаточний внесок у формування стрункої та завершеної теорії юридичного тлумачення, оскільки поза сферою її наукового осмислення ще залишається значна частина питань нормоінтерпретаційного характеру.

Усе сказане зумовлює актуальність комплексного підходу до вивчення проблем адміністративно-правового нормативного тлумачення з позиції сучасних поглядів і потреб нормореалізаційної практики. Однак у межах однієї статті їх, звичайно, досягнути неможливо. У зв'язку з цим метою даної роботи визначено лише висвітлення одного з аспектів названої проблематики, а саме – надання характеристики принципів тлумачення норм адміністративного права.

На нашу думку, тлумачення норм адміністративного права має здійснюватися за принципами: законності, одноманітності, об'єктивності, обґрунтованості, логічної визначеності інтерпретаційного результату та всебічності.

Аналіз, наприклад, *принципу законності* тлумачення норм адміністративного права дає змогу говорити про те, що він складається з ряду вимог. Так, зокрема, законним може бути визнано тільки таке тлумачення, за якого не спотворюється справжній сенс норм, які інтерпретуються і, що особливо важливо, не створюються нові адміністративно-правові норми. Більше того, неприйнятне, на наш погляд, у процесі тлумачення й будь-яке коригування норм адміністративного права, наповнення їх під тим або іншим приводом новим змістом, який не мав на увазі нормодавець.

З принципу законності також впливає необхідність дотримання усіх процедурних правил, що регламентують порядок здійснення адміністративно-правової нормоінтерпретаційної діяльності. Існування таких правил допомагає тлумачення норм адміністративного права більш упорядкованим. Проте, на жаль, чинним українським законодавством процедура тлумачення норм адміністративного права належним чином не регламентується, хоча це й має дуже важливе значення.

За допомогою чітких процедурних правил можна було б, зокрема, зобов'язати суб'єктів реалізації норм адміністративного права використовувати та враховувати в процесі тлумачення даних норм загальновизнані й такі, що пройшли перевірку практикою, прийоми, способи та правила тлумачення. Це певною мірою оберегло б їх від вчинення помилок під час інтерпретації адміністративно-правових нормативних положень, що, у свою чергу, суттєво полегшило б і нормореалізаційний процес.

Тлумачення норм адміністративного права має також відповідати *принципу одноманітності*. Даний принцип є запорукою однакової реалізації норм адміністративного права всіма компетентними суб'єктами. Одноманітна інтерпретація одних і тих же адміністративно-правових нормативних положень різними суб'єктами сприяє запобіганню суб'єктивізму та свавілля в їх діяльності. Досягається ж вона, як правило, за рахунок визнання пріоритетності тлумачення, що дається певним державним органом.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства очікується, що консолідувати нормоінтерпретаційну практику в напрямі досягнення її одноманітності зможе лише суд. З цією метою ст. 124 Конституції України його повноваження поширила на всі правовідносини, які виникають у державі. І варто зазначити, що судовим органам поки що вдається справлятися з розв'язанням вказаного завдання. Принаймні, як Конституційний Суд України, так і Верховний Суд України вже неодноразово позначали в своїх рішеннях правильні орієнтири щодо формування одноманітної адміністративно-правової нормоінтерпретаційної практики. Сподіваємося, що й надалі вони зможуть робити це ефективно та своєчасно.

Наступний принцип тлумачення норм адміністративного права, який необхідно назвати, це *об'єктивність*. Під об'єктивністю треба розуміти не лише подолання суб'єктивності інтерпретатора норм адміністративного права, але й можливість досягнення об'єктивного результату під час інтерпретації останніх. Отже, даний принцип вимагає, щоб результат тлумачення об'єктивно відбивав сутність і зміст інтерпретованої норми. Тобто йдеться про те, щоб до норми адміністративного права в процесі її тлумачення не було принесено того, чого в ній немає, і упущено те, що в ній міститься.

У даному випадку також відіграє відповідну роль і питання референції, тобто виявлення об'єктів, які символічно відбивають текстуальну форму адміністративно-правового припису в реальному житті. Для юриспруденції у цьому плані неприпустимим, зокрема, стає положення, за якого норми адміністративного права, зафіксовані в нормативно-правових актах, можуть не отримувати свого фактичного втілення. Скажімо, юридичне поняття дрібного хуліганства, сформульоване в ст. 173 Кодексу України про адміністративні правопорушення¹, звичайно, передбачає, що існують та будуть завжди існувати такі фактичні обставини розвитку соціуму, які характеризуватимуть зміст даного поняття. Це положення про укоріненість тлумачення норм адміністративного права в реальності, про необхідність постійної його відповідності реаліям суспільного життя обмежує тим самим і можливість нескінченної та надуманої інтерпретації адміністративно-правових норм.

З об'єктивністю певним чином пов'язана й проблема авторства нормативно-правового акта, оскільки домінуючим постулатом для теорії тлумачення є з'ясування волі нормодавця. Воля нормодавця завжди має частку суб'єктивності, яка ніколи не може бути усунена, і завдання тлумачення – це об'єктивне з'ясування змісту норм адміністративного права, зафіксованих у тому чи іншому джерелі. Зміст адміністративно-правових приписів, виражений відповідною мовою, потребує науково обґрунтованих правил прочитання цієї мови. Останні спроможні забезпечити однакове та об'єктивне тлумачення норм адміністративного права України.

Принцип об'єктивності вимагає того, щоб зміст кожної норми адміністративного права, що інтерпретується сприймався суб'єктами тлумачення таким, яким він є насправді, щоб останні правильно й точно сприймали закріплені в тексті нормативно-правового акта думки нормодавця. Об'єктивність не примиряється з ідеологічною упередженістю, політичною заангажованістю, професійною зашореністю тощо. Тому інтерпретатори норм адміністративного права мають бути незалежні у своїх судженнях про них та неупереджені. Безпристрасність інтерпретатора полягає в тому, що він, обґрунтувавши інтерпретаційні висновки, не керується прямо чи побічно своїми інтересами, не схильний до впливу інших осіб, і передусім заінтересованих у певних висновках, оцінює результат тлумачення на основі критеріїв, не залежних ні від нього, ні від інших осіб.

До основних принципів тлумачення норм адміністративного права належить також і *принцип обґрунтованості*. Він означає, що будь-який інтерпретаційний висновок має бути обґрунтований, тобто на його підтвердження повинні бути наведені відповідні аргументи, засновані на тих або інших правилах тлумачення². Обґрунтування висновків такими висловлюваннями, як: «на наш погляд», «я так думаю», «вірогідно може бути» і подібними до цих не слід використовувати в практиці адміністративно-правового нормативно-тлумачення. Ті висновки, до яких доходить інтерпретатор, установлюючи зміст певних норм адміністративного права, повинні спиратися на теорію нормативної інтерпретації (логічно витікати з неї) та на накопичений досвід нормативно-правового тлумачення.

Урешті-решт істинність або, навпаки, помилковість судження про сутність і зміст будь-якої норми адміністративного права може бути підтверджена чи спростована лише в процесі її практичної реалізації (чому передують неодноразові її тлумачення з тих або інших позицій, стосовно того чи іншого випадку). Вже давно відоме положення про те, що головним критерієм правильності пізнання завжди виступає практика, й на сьогоднішній день не втратило своєї актуальності. Таким чином, практична нормореалізація може допомогти відокремити істину від помилки під час здійснення адміністративно-правової нормативної інтерпретації та отримати обґрунтовані висновки щодо інтерпретованих норм адміністративного права.

Але при цьому кожен з інтерпретаторів не повинен випускати з виду той факт, що знання про норми адміністративного права, отримані ним у процесі їх тлумачення, можуть бути лише вірогідними знаннями про такі норми. Тому ніколи не може бути повної гарантії того, що та чи інша норма адміністративного права була проінтерпретована правильно. У всякому разі, до такого результату завжди потрібно прагнути. Причому ступінь наближення до істини в процесі тлумачення норм адміністративного права означатиме, що будь-який інтерпретаційний висновок безпосередньо залежатиме від розвитку теорії нормативної інтерпретації, досконалості вироблених нею способів тлумачення норм права, уміння користуватися ними практично.

Логічна визначеність інтерпретаційного результату – ще один із принципів тлумачення норм адміністративного права. Він означає, що результат тлумачення норм адміністративного права, виражений у сукупності висловлювань (граматичних реченнях), має бути зрозумілим, чітким, точним і логічно визначеним. Він не може бути альтернативним, гіпотетичним, вірогідним або умовним. Тому навіть у разі сумніву інтерпретатор повинен прийняти той або інший варіант розуміння сутності та змісту норми адміністративного права, щоб мати змогу керуватися ним під час прийняття відповідних рішень або вчинення певної поведінки.

Підсумовуючи зазначену тезу додамо також, що логічна визначеність має бути властива не лише адміністративно-правовому нормативному тлумаченню, а й самій нормі адміністративного права. І дане завдання не так вже й важко реалізувати на практиці. Для цього потрібна, зокрема, добра воля вітчизняного парламентаря. Оскільки зробивши норми адміністративного права змістовно досконалими, структурно вивіреними та логічно визначеними, він тим самим створить підґрунтя для отримання логічно визначених інтерпретаційних результатів у процесі тлумачення таких норм.

У системі принципів тлумачення норм адміністративного права чільне місце посідає й *принцип усебічності*. Усебічність тлумачення норми полягає в тому, що в ході встановлення змісту останньої вона піддається детальному аналізу, досліджуються всі форми її зовнішнього вираження та прояву (мова, місце в системі адміністративного права, генезис, функціонування в системі інших соціонормативних регуляторів, джерело (-а), в якому (-их) вона зафіксована, тощо)³. Аналізований принцип передбачає системне використання всіх способів нормативного тлумачення та інтерпретацію адміністративно-правових норм через призму Конституції України, а також загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права, міжнародних договорів, що ратифіковані нашою державою.

Усі перелічені вище принципи тлумачення норм адміністративного права між собою взаємозв'язані та являють собою певне системне утворення. Реалізація одного із них виступає умовою реалізації іншого. Саме на такі принципи повинні спиратися в своїй нормореалізаційній діяльності суб'єкти тлумачення адміністративно-правових норм. Відхід від цих принципів неминуче спричинить низьку якість нормореалізаційних

рішень та негативно позначатиметься на забезпеченні прав, свобод, законних інтересів і обов'язків людини та громадянина.

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

² Черданцев А. Ф. Толкование права и договора: учеб. пособ. / А. Ф. Черданцев. – М.: Юнити-Дана, 2003. – 381 с. – С. 105.

³ Надежин Г. Н. Доктринальное толкование норм права: дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Надежин Георгий Николаевич. – Нижний Новгород: Нижегородская академия МВД России, 2005. – 218 с. – С. 43.

Резюме

Саєнко С. І. Принципи тлумачення норм адміністративного права.

У статті звертається увага на те, що умовою чіткої та правильної реалізації норм адміністративного права часто виступає належне тлумачення таких норм. Висловлюється думка, що тлумачення норм адміністративного права має здійснюватися за принципами: законності, одноманітності, об'єктивності, обґрунтованості, логічної визначеності інтерпретаційного результату та всебічності. Зроблено акцент на системному взаємозв'язку даних принципів.

Ключові слова: тлумачення норм, норми адміністративного права, принципи тлумачення, законність, одноманітність, об'єктивність, обґрунтованість, логічна визначеність, всебічність.

Резюме

Саєнко С. И. Принципы толкования норм административного права.

В статье обращается внимание на то, что в качестве условия четкой и правильной реализации норм административного права часто выступает надлежащее толкование таких норм. Высказывается мнение, что толкование норм административного права должно осуществляться за принципами: законности, единообразия, объективности, обоснованности, логической определенности интерпретационного результата и всесторонности. Сделан акцент на системной взаимосвязи данных принципов.

Ключевые слова: толкование норм, нормы административного права, принципы толкования, законность, единообразие, объективность, обоснованность, логическая определенность, всесторонность.

Summary

Saenko S. Principles of interpretation of norms of administrative law.

In the article attention applies on that as a condition of clear and correct realization of norms of administrative law the proper interpretation of such norms comes forward often. Opinion speaks out, that interpretation of norms of administrative law must be carried out on principles: legality, uniformity, objectivity, validity, logical definiteness of interpretation result and comprehensiveness. An accent is done on system intercommunication of these principles.

Key words: interpretation of norms, norms of administrative law, principles of interpretation, legality, uniformity, objectivity, validity, logical definiteness, comprehensiveness.

Отримано 20.08.2013

УДК 342.565.4

В. Р. ЩАВІНСЬКИЙ

Віталій Романович Щавінський, кандидат юридичних наук, суддя Київського окружного адміністративного суду

ОСНОВНІ РИСИ ТА ФУНКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ

В Україні взято курс на побудову демократичної, соціальної правової держави. У цьому зв'язку важливим є створення умов для повноцінного розвитку інститутів громадянського суспільства, забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, удосконалення державно-правових механізмів забезпечення законності у різних сферах суспільного життя. Важливу роль у цьому відіграє адміністративна юстиція, що стрімко почала розвиватись в нашій країні з 2005 р., після появи Кодексу адміністративного судочинства України.

Розуміючи під адміністративною юстицією особливий порядок вирішення публічно-правових спорів за допомогою системи адміністративних судів, доцільно вказати основні риси даного соціального явища. Це важливо, оскільки будь-яке явище розкриває свою сутність саме через характеристику основних рис, котрі деталізують, демонструють це явище через прояви його сутнісних ознак.